

28 april 2021

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Professional Doctorate (PD) in het hbo?

Verslag van een zoektocht naar de geschiedenis en de huidige aanpak rond de PD – met verrassende inzichten en uitkomsten

Dus toch maar anders... zie het voorstel, helemaal aan het eind... (nl. AR)

Inhoud (en cursief wat voorzetten... om te triggeren...)

1	Inleiding	1
2	Ook in 1991 al roep om een graad voor groepen in het technische academisch onderwijs	2
2.1	Ontwerperscertificaat	
3	Niveau en NVAO	3
4	NLQF	4
5	Borging: <i>allerlei manieren om het niveau te borgen...</i>	5
5.1	NVAO	
5.2	NCP en NLQF	
5.3	Branches en beroepsverenigingen	
5.4	Borging door een instelling zelf	
5.5	Netwerk: nationaal en internationaal	
6	PDEng en samenwerking TU's en andere instellingen	7
6.1	Stan Ackermans Instituut: <i>aanbod van opleidingen met PD van vier universiteiten...</i>	
6.2	WUR: <i>geen ontwerpersopleiding, wel in netwerk met de TU's... plannen voor een PD...</i>	
6.3	UvA: <i>wel ontwerpersopleiding, geen certificaat daarvoor... en geen PD in de aanbieding...</i>	
6.4	Elders... te vinden	
7	Aanpak VH	9
7.1	Beschrijving door VH: <i>in een voetnoot...</i>	
7.2	Gebruik PD door de persoon: <i>wat mag wel en juist niet... hoe te communiceren...</i>	
8	UAS PD en niveau 8... van het EQF... maar...: <i>kan niet via het EQF...</i>	9
8.1	Via het NLQF	
8.2	Op termijn toch via de NVAO?	
9	Tenslotte: <i>een aantal suggesties... en een voorstel voor de Applied Researcher (AR)</i>	10

1 Inleiding

Er wordt op verschillende niveaus hard gewerkt aan het vormgeven van plannen voor het kunnen gaan invoeren van een Professional Doctorate in het hoger beroepsonderwijs, dus het hbo. Daarmee zou volgens de Vereniging Hogescholen – onder meer door te verwijzen naar niveau 8 van het NLQF (dat raamwerk nog wel even dit jaar formeel vastzetten binnen de Nederlandse wet- en regelgeving, want dat voorstel ligt al enige tijd klaar... maar ja...) naast het promotietraject van de universiteiten met de D dan wel PhD in het hbo een viertal graden gaat ontstaan. Eén daarvan is verplicht om als hogeschool te worden aangemerkt, want de Ad mag maar hoeft niet¹, de Master is vrijwillig in de markt te zetten en dan zou ook een PD op die basis verzorgd kunnen gaan worden.

In eerdere nieuwsbrieven alsmede in andere media hebben we al eerder bij de plannen kanttekeningen geplaatst. Het gaat daarbij zeker niet om het werken aan kwalificaties die privaat kunnen worden aangeboden en op een bepaalde wijze geborgd worden qua inhoud, kwaliteit en niveau.

¹ Een Ad mag alleen maar worden aangeboden als de instelling in ieder geval de Bachelor in de aanbieding heeft. Een Master mag wel losstaand verzorgd worden o.a. door private Management Schools.

Dat mag best ook door de bekostigde hogescholen gebeuren, als de geldstromen die daar rondgaan, gescheiden zijn en blijven. De VH heeft OCW – dat in de nu geldende Strategische Agenda hierover het een en ander heeft gemeld – om een flink startkapitaal gevraagd, mogelijk om te voorkomen dat het publieke budget moet worden aangesproken. Zoiets kan voor zo'n groot bedrag wel eens lastige vragen opleveren – intern en extern.

Het ging en gaat bij dit alles om de transparantie binnen het systeem en het volledig duidelijk zijn in de communicatie naar de buitenwacht toe, dus in de richting van het publiek, de mogelijke deelnemers en ook van de politiek. Het betreft tevens het kunnen samenwerken met de universiteiten rond dergelijke kwalificaties zoals in heel veel landen simpelweg gebeurt. Maar we plaatsen nu harde vraagtekens bij het gebruik van de naam 'Professional Doctorate'², als een poging om mee te liften op hetgeen geldt voor de academische wereld, met gebruikmaking van een graad bij de Technische Universiteiten die geen erkenning in formele zin kent. Ook wordt er afgeweken van wat in principe in diverse landen onder de PD wordt verstaan, als men daarvan gebruik maakt.

Daarom zetten we, met het oog op de discussie die met de nieuwe minister zal worden gevoerd, een aantal zaken op een rijtje, ook kijkend naar de geschiedenis en de huidige context waarin kan worden gekeken naar de voorstellen. Het zijn 'bouwstenen' in die zin, voor de beschouwingen.

2 Ook in 1991 roep om een graad voor groepen in het technische academisch onderwijs

De beweging die nu op gang is gekomen, is niet nieuw. Halverwege de tachtiger jaren van de vorige eeuw, dus alweer ruim 35 academische jaren geleden, wilden degenen die een zgn. ontwerpersopleiding volgden in de zgn. tweede fase³, ook een titel krijgen. Maar men kreeg niet zo snel een poot aan de grond bij de overheid. In 1991 verscheen het volgende stukje in de media, op instigatie van degenen die deze weg hadden bewandeld en met lede ogen zagen dat vergelijkbare groepen zich Drs, Ir of Mr mochten gaan noemen.

Ontwerpers willen titel na hun studie

ROTTERDAM, 22 MEI 1991. Afgestudeerden van de tweedefase-ontwerpersopleidingen in de technische studierichtingen willen dat minister Ritzen (onderwijs) hun de titel 'Registered Technological Designer' geeft.

Deze titel zou wettelijk moeten worden erkend, zo schrijft de Nederlandse vereniging van technologisch ontwerpers in een brief aan de minister. De vereniging wijst erop dat in het akkoord dat de minister van onderwijs in 1985 met de werkgevers sloot over onder meer de totstandkoming van de tweejarige ontwerpersopleidingen is afgesproken dat die opleidingen met een erkend diploma zouden worden afgesloten.

Een erkende titel is daar een logisch vervolg op, meent de vereniging.

Het is niet gegaan zoals deze groep wilde, dus er kwam geen RTD als graad, al konden die alumni zichzelf best gaan verenigen en een eigen register openen en beheren (zoals veel beroepsgroepen simpelweg doen).

Dat is ook hierbij gebeurd, zoals valt te lezen in een recente advertentie van de Universiteit Twente met een oproep voor iemand die aan de slag kan bij een groot Nederlands constructiebedrijf om daarbij ook die tweejarige 'ontwerpers-opleiding' te kunnen volgen: *On successfully completing the programme, you will receive a certified degree. You will be entitled to use the academic degree PDEng and will be registered as a Technological Designer in the Dutch register kept by the Royal Institution of Engineers in the Netherlands (KIVI).*

Dit alles geeft aan dat er door de jaren heen al is gestreefd naar een vorm van erkenning, een vorm die status verleend aan de bezitter van het diploma. Dat lukt niet altijd met het papiertje zelf, maar wel in combinatie met een graad, titel en een vorm van registratie. Verderop wordt ingegaan op de zaken die in die advertentie worden genoemd, in relatie tot het VH-streven om (ook) een PD te gaan gebruiken.

² Er is ook in formele zin geen sprake van een Professional Bachelor dan wel Master. De oriëntatie is af te lezen aan de aanbieder, zijnde de hogeschool dan wel de universiteit.

³ Er was nog geen EHEA, geen NLQF en andere raamwerken e.d. om op terug te vallen. Er werd toen met fases gewerkt. Na vier jaar, wat nu dus een Master oplevert, kon aan het vervolgtraject worden begonnen.

2.1 Ontwerperscertificaat

Wat vervolgens gebeurde, mede via de invoering van het BaMa-systeem met de European Higher Education Area en het gaan gebruiken van het NLQF in relatie tot het EQF, is dat dit type opleidingen een formele plek kreeg in het hoger onderwijs. Dat gebeurde vooral bij de Technische Universiteiten, als zodanig nu bij naam genoemd in de wet- en regelgeving, voor specifiek genoemde opleidingen (maar de aanbieders nemen wel erg veel vrijheid om te werken met varianten en allerlei leerlijnen en richtingen).

De opleiding wordt bekostigd, in de meeste gevallen door de overheid, op basis van de status ervan omdat het gaat om het behalen van het 'ontwerpers-certificaat'. Er is in de wet geen getuigschrift, geen graad en geen titel aan gekoppeld mede omdat geen van die drie mogelijkheden te gebruiken is met formele instemming van de overheid.

De huidige status van een 'certificaat' is door het gebruik van allerlei andere begrippen behoorlijk laag, maar deze universiteiten moeten het er wel mee doen. Met de Engelse vertaling wordt echter de status opgekrikt, door het in ieder geval een 'Designers Diploma' te noemen – maar dit lijkt ons niet een letterlijke vertaling te zijn.

De bekostiging van de certificaten vindt plaats in samenhang met en in het kader van het vergoeden van de onderzoekstrajecten die leiden tot een D of PhD, dus die gebaseerd zijn op een promotie. Dat betekent echter nadrukkelijk niet dat het behalen van het certificaat als een alternatieve vorm van het promoveren mag worden gezien. In het uitvoeringsbesluit WHW is hierover het volgende te vinden: "ontwerperscertificaat: *getuigschrift uitgereikt aan een technologisch ontwerper na het met goed gevolg afronden van onderwijs als bedoeld in bijlage 7 bij dit besluit.*"

Dat betekent dat in wettelijke zin is vastgelegd welke (technische) universiteiten voor welke trajecten een dergelijk getuigschrift mogen uitreiken en daarop de naam 'ontwerperscertificaat' mogen plakken. De opleidingen in dit uitvoeringsbesluit wijken in de praktijk echter – zoals al gezegd – gelet op de vermeldingen op de websites, daar qua naam van af. Mogelijk heeft men daarvoor van OCW ontheffing gekregen, ook voor het gebruik van de Engelse namen – zoals dus het certificaat wordt gecommuniceerd als een diploma.

Het is in de context van ons Nederlandse onderwijssysteem een 'post-master', wat in Vlaanderen 'manama' wordt genoemd. Alleen is het daar weer een 'master'. In ons land mag dat ook na een eerdere masteropleiding, maar in deze specifieke situatie is na de invoering van het BaMa-systeem dit tweejarige traject een eigen status gegund, naast het kunnen promoveren waaraan geen lengte, studiepunten en andere formele zaken onder de vlag van de NVAO en Inspectie zijn gekoppeld.

3 Niveau en NVAO

Met de invoering van het BaMa-systeem kwamen nieuwe graden in het hoger onderwijs beschikbaar, zonder toen daaraan een erkend niveau te kunnen koppelen, los van dat het in het Bologna-proces ging en gaat om 'cycli', met bijbehorende grenzen voor het aantal credits. Toen echter het EQF in 2008 werd geadopteerd, nam in 2011 Nederland de kans waar om de Ad, B, M en D/PhD een nummer te geven, om aldus het niveau te duiden, dus 5 tot en met 8. Het is wel van belang om aan te geven dat bij EQF-8 allerlei descriptoren behoren (gelet op het 'lifelong learning'), terwijl voor het 'Doctoral diploma' (wat de naam in het Bologna-proces is⁴) wordt gewerkt met Dublin Descriptoren. Maar die zijn niet dwingend, ook al omdat er geen 'credits' aan zijn gekoppeld.

Er zijn landen die deze koppeling voor hun hoger onderwijsopleidingen aan het EQF en dus hun nationale raamwerk, niet hebben gemaakt. Ze hebben aldus geen niveau-aanduidingen (nummers) maar gebruiken simpelweg de naam, nationaal dan wel internationaal, en worden gezien als cycli: short cycle (nog geen internationale naam voor), first cycle (Bachelor), second cycle (Master) en third cycle (Doctoral). Het gebruik van het EQF-niveau is derhalve binnen het Bologna-proces niet gebaseerd op een gemeenschappelijke afspraak en is in die zin geen instrument binnen de European Higher Education Area. Het erkennen over en weer van diploma's is alleen gebaseerd op het gebruik van de Dublin Descriptoren voor de onderliggende cycli.

---

⁴ In de opstartfase van het Bologna-proces had men het over 'Doctorate', maar na een aantal jaren – toen ook de Short Cycle in beeld kwam – is men overgestapt op 'Doctoral'. Die benaming is nog steeds op de website www.ehea.info te vinden, als de internationale aanduiding van de Third Cycle.

In ons land worden opleidingen in het hoger onderwijs beoordeeld op de vereiste kwaliteit door de NVAO (en formeel bevestigd door OCW). Dan gaat het om de Ad, Bachelor en Master, en niet om de D/PhD. Die eerste drie graden staan als zodanig gezamenlijk vermeld in een wetsartikel. Voor de D/PhD is andere ruimte in de wet geschapen nl. door te melden dat de verlening van deze graad puur is voorbehouden aan erkende universiteiten als uitkomst van het doorlopen van het promotie-traject. Daarbij is de kwaliteitsbeoordeling neergelegd bij de universiteit zelf, met het gebruik van allerlei interne mechanismen.

Het uitreiken van het 'ontwerpers-certificaat' wordt aan de technische universiteiten zelf overgelaten, met eveneens een daarbij behorend systeem om de kwaliteit in de gaten te houden. De wetgever heeft er echter geen graad of titel aan gekoppeld, in formele en dus wettelijke zin.

Als een opleiding voor de Ad, Bachelor of Master is goedgekeurd, wordt deze in het landelijk register CROHO opgenomen en is de koppeling aan niveau 5, 6 resp. 7 een automatisme. Voor de D en PhD en het ontwerperscertificaat is dit dus niet het geval: geen opname in het CROHO en dus geen directe koppeling aan het NLQF. Dat kan ook niet gebeuren voor het EQF omdat er binnen het EHEA geen afspraak over is gemaakt. Tevens is het zo dat de universiteiten hiervoor geen procedure hebben doorlopen bij het Nationaal Coördinatiepunt (NCP) van het NLQF.

Wat wel is gebeurd, is dat na de invoering van het NLQF met de eigen Nederlandse LLL-descriptoren voor de acht niveaus ervan⁵, een internationaal samengestelde commissie zich boog over de comptabiliteit van de Dublin Descriptoren (DD'n) van de EHEA en die NLQF-descriptoren. Men heeft die gevonden, waardoor dus ook voor niveau 8 ons land in het formele overzicht de koppeling naar de onderliggende trajecten kon worden gemaakt.

Kortom, de NVAO kijkt alleen naar 5, 6 en 7 – en mag dat wettelijk ook alleen maar doen - en laat het aan de instellingen over om bij aanvragen voor nieuwe opleidingen de DD'n, de NLQF-descriptoren dan wel een eigen set te gebruiken – als aantoonbaar is dat zo'n zelf ontwikkeld groep descriptoren gelijkwaardig is met die andere sets.

4 NLQF

Bij de discussies over het gaan invoeren van een PD binnen het hbo speelt zonder meer een rol dat er vergelijkingen worden gemaakt. Dat gebeurt met de academische promotie en de graad D dan wel PhD, met het niveau dat eraan is gekoppeld in het NLQF en ook het EQF, het aanbod bij de technische universiteiten via het 'ontwerpers-certificaat' alsmede met situaties in andere landen, zijnde een vaak niet te vergelijken situatie.

We pakken eerst hier in Nederland het NLQF erbij. Op de website www.nlqf.nl is het volgende en zeer bekende plaatje te vinden met de niveaus en de kwalificaties die van overheidswege aan zijn gekoppeld – dus via de SBB, de NVAO en op basis van allerlei andere wetten:

⁵ Eigenlijk zijn het er tien, met een entree-niveau op 0 en het vwo op 4+. Die opzet is binnen Europa, waarvoor een EQF-Advisory Board bestaat, met een link – dat weer wel – naar het EHEA, als zodanig geaccepteerd.

Hierbij wordt voor niveau 8 gemeld welke namen dan wel begrippen erbij behoren. Met alle respect voor dit overzicht moet echter het volgende worden gemeld:

- Het is geen Doctoraat, maar Doctor dan wel Doctor of Philosophy – en het is Doctoral binnen de EHEA. Bij de andere niveaus staan de graden, dus hier moet staan: D en PhD.
- Het is geen 'ontwerper' maar 'technisch ontwerper', leidend tot het 'ontwerperscertificaat' en dat begrip moet hier worden vermeld (want er is geen graad aan verbonden, dus moet met de naam van het 'papiertje' worden gewerkt).
- De Medisch Specialist hoort hier niet thuis. Deze titel komt niet in de wet voor, ook niet in de internationale afspraken, en kent geen formele basis. Deze positie is verbonden aan degenen die op basis van een aiOS- of aniosschap, promotie of relevante vooropleiding een specifiek traject doorlopen.

Kortom, hier moet staan, los van de oude titels en graden en specifieke situaties die bijvoorbeeld met een ere-doctoraat te maken hebben:

- Doctor
- Doctor of Philosophy
- Technisch Ontwerper.

Het is in ieder geval meer dan duidelijk dat de PD en ook de PDEng die door de Technische Universiteiten wordt gegeven aan de bezitters van het Ontwerperscertificaat, geen erkende graad is en het zeker geen 'academic degree' betreft op basis van de Nederlandse wet- en regelgeving.

5 Borging

Een van de interessante aspecten van een opleiding, het diploma (het papiertje) en de graad is de wijze waarop de buitenwacht kan waarnemen hoe de kwaliteit en/of het niveau van het scholings-traject zijn geborgd. We lopen hier een aantal opties langs, om een beeld te schetsen van hoe in ons land het vertrouwen in opleidingen kan, mag en moet worden afgedekt.

5.1 NVAO

De opleidingen die formeel onder de overheid mogen worden gegeven, worden beoordeeld door de NVAO, op basis van daarvoor te gebruiken descriptoren. Daarmee wordt gekeken naar het niveau en de kwaliteit, ook gelet op de doelgroepen die daarmee kunnen worden bediend – mede in samenhang met de varianten. De aanbieder is automatisch gerechtigd een aanvraag voor een nieuwe opleiding te doen, op basis van de bekostiging dan wel de erkenning door de overheid. Het levert dus de rechten op voor het uitreiken van een graad.

5.2 NCP en NLQF

Het NLQF is het raamwerk voor de onderwijskwalificaties. De formele opleidingen zijn er automatisch aan gekoppeld, terwijl de niet-formele, private opleidingen daarvoor een procedure onder de vlag van het NCP moeten doorlopen.

Hierbij wordt op basis van specifieke criteria en het gebruik van de bijbehorende descriptoren gekeken naar, als de aanbieder ook aan een aantal eisen voldoet, wat het niveau van de opleiding, de training, het scholingstraject e.d. is.

Er wordt dus geen oordeel gegeven over de kwaliteit en zaken als de doelstelling, de doelgroep en andere zaken die vervolgens wel van belang zijn voor degenen die een dergelijke opleiding volgen. Het gaat ook niet om het afgeven van een diploma of het uitreiken van een graad. De aanbieder mag alleen op het diploma en in de communicatie het NLQF-niveau gebruiken.

De waarde, de kwaliteit en de bruikbaarheid is in dit kader af te lezen aan hetgeen de afnemers, met de groep waartoe men behoort, aan oordelen vellen.

5.3 Branches en beroepsverenigingen e.d.

Voor de scholingstrajecten die we zouden kunnen scharen onder 'beroepsopleidingen', is er veelal een organisatie die de noodzaak om bepaalde competenties en leeruitkomsten te kunnen verwerven, weet om te zetten in programma's die erop zijn ingericht om op die noodzaak in te spelen. Ze worden opgezet, vormgegeven en verzorgd door een daarvoor opgezet bureau, met mogelijk allerlei partners, ook voor de toetsing en daarbij behorende zaken.

De kwaliteit is dus gebaseerd op de mening en de tevredenheid van degenen die de opleiding volgen en vaak dus ook van de bedrijven die hieraan meebetalen.

Het specifieke niveau is in vrijwel alle gevallen niet van belang, in die zin dat het niet altijd nodig is om dit af te meten aan het NLQF. Wel kunnen er raamwerken zijn binnen een branche, bedrijfstak of sector van de arbeidsmarkt, met een eigen opbouw (wat ook wel een 'sectoral qualifications framework' wordt genoemd).

Het is dus van belang dat het programma past bij degene die het volgt. De competenties kunnen zich op allerlei niveaus bevinden, afhankelijk van de functie en wat qua werk in het verschiet ligt.

5.4 Borging door een instelling zelf

Elke erkende instelling heeft de mogelijkheid om naast de formele opleidingen die door de NVAO op kwaliteit en niveau worden beoordeeld, allerlei andere kwalificaties aan te bieden. Private hogescholen kennen daarvoor geen enkele beperking en communiceren hun scholingstrajecten in allerlei soorten en maten, onder de eigen naam of via een consortium waarvan ze deel uitmaken. Bekostigde instellingen mogen dat ook doen, maar daarbij moet duidelijk zijn dat ze behoren tot de periferie van het formele onderwijsaanbod en door de cursist zelf volledig dienen te worden betaald. In dat laatste geval kan het onder de naam van de bekostigde instelling zelf (HU, Fontys...), maar er kan daarvoor ook een separate stichting zijn, met een volledig afwijkende naam (vaak bij universiteiten te zien) dan wel met een 'vergelijkbaar' etiket (Avans+).

In alle gevallen is te zien dat de doelgroepen worden geconfronteerd met een situatie waarbij de gedachte leeft dat ook de private niet-formele scholingstrajecten een kwaliteitsborging kennen op basis van het raakvlak met de formele en erkende instelling. Dat kan twee specifieke acties opleveren – als voorbeelden:

- In de communicatie melden dat de instelling garant staat voor de kwaliteit, zonder verder aan te geven hoe die wordt geborgd (dus niet op basis van de NVAO-erkenning).
- Het laten koppelen van de kwalificatie aan het NLQF, aan een bepaald niveau, met mogelijk verder geen mededelingen te doen over het eigenaarschap van deze kwalificatie.

Voor de opleidingen die worden gecommuniceerd als zijnde 'post-hbo' dan wel 'post-master' is dit een lastige situatie. Met de eerste benaming kan het gaan om een traject dat voortbouwt op een Ad- dan wel bacheloropleiding, terwijl de tweede altijd wel specifiek wordt ingezet voor degenen die reeds een mastergraad hebben behaald (al kan in principe iedereen worden toegelaten).

De wet voor het hoger onderwijs kent de 'post-initiële master', een traject dat door de NVAO kan worden beoordeeld en eventueel door de overheid is te bekostigen, afhankelijk van de sector.

5.5 Netwerk: nationaal en internationaal

Een snel oprukkende vorm van borging van een bepaalde opleiding is die van het zich als aanbieder ervan affichereren als lid van een netwerk, internationale associatie of een andere vorm waarin de betrokken instellingen elkaar hebben gevonden bij het bedienen van de doelgroepen. De Nederlandse bekostigde instellingen hoeven dat niet te doen, als lid van de Vereniging Hogescholen (VH) en de Vereniging van Universiteiten (VSNU).

De private instellingen hebben zich wel met dat doel verenigd in de NRTO, naast de formele erkenningen door de overheid. Daaronder bevinden zich ook weer allerlei andere netwerken, gebaseerd op de sector, functies, vormgeving, specifieke doelgroepen, enz. Daarvoor hebben ze hun eigen logo, statuten, reglementen en andere instrumenten om te laten zien dat daarmee een status wordt gehandhaafd op basis van gemeenschappelijke afspraken en bijbehorende procedures.

In internationaal verband is tevens te zien dat men steun bij elkaar zoekt om via netwerken aan te geven dat de kwaliteit op orde is. Dat gebeurt nl. via afspraken die over en weer worden gemaakt om daarnaar te kijken. Het kan niet door terug te vallen op een Europees bureau voor de formele opleidingen, net zo goed als dit niet kan voor een directe koppeling aan het EQF. Wel kunnen bijvoorbeeld ISO- en NEN-normen worden gebruikt, met standaarden die internationaal worden vastgesteld. Deze worden door allerlei organisaties gebruikt, met in diverse landen een vestiging om ervoor te zorgen dat het bedrijfsleven aldaar kan worden gevoed met trainingen, examens en certificaten.

Een specifiek soort netwerk, nationaal dan wel internationaal, bestaat uit private 'academies', vooral gericht op hoger opgeleiden, waarin ook instellingen voor het hoger onderwijs participeren. Dat kan vanwege het leveren van diensten en zaken die met onderzoek te maken hebben, maar ook

om aan te geven dat de status aan die ho-instelling is af te lezen. De constructie is een interessante, zeker als wordt gekeken naar de toekomst waarin vanwege het 'levenlang ontwikkelen' de nadruk op maatwerk bij snelle scholing komt te liggen.

Tenslotte is er ook sprake van het hebben van registers voor afgestudeerden van bepaalde opleidingen. Soms is dat nodig van overheidswege (gezondheidszorg, financiële wereld...). Vaak is het ook een instrument om het beroep proberen te beschermen, maar tevens om de nascholing in de hand te houden, als criterium voor het lid kunnen blijven van het netwerk. Het gaat om een interne kwaliteitshandhaving, met het periodiek laten behalen van 'bij- en nascholingspunten'. Er is echter geen externe beoordelingsinstantie, al schakelt men wel vaak een apart instituut in, om duidelijk te maken dat er sprake is van een vorm van borging. Uiteraard is het ook hierbij wel weer de arbeidsmarkt, het bedrijfsleven, waarbij de tevredenheid een maat is voor de bruikbaarheid van allerlei vormen van scholing.

6 PDEng en samenwerking TU's en andere instellingen

Er wordt door de VH en andere betrokkenen nadrukkelijk verwezen naar het reeds in Nederland gebruiken van de PD, naast wat er elders in de wereld wordt gedaan om hiermee aandacht te krijgen. Het is derhalve interessant om na te gaan hoe de PD zonder formele status in de academische wereld wordt geborgd en kan worden behaald in ons land.

Allereerst loop je dan tegen de samenwerking aan van vier universiteiten: Delft, Twente, Eindhoven en Wageningen, de eerste drie als TU's, en Wageningen als de Landbouwuniversiteit, maar sinds 2016 opererend onder de naam Wageningen University & Research, dus WUR. Enigszins opmerkelijk want onderzoek valt al onder de activiteiten van een universiteit. Kennelijk wordt hiermee aangegeven dat er buiten de formele zaken ook een afdeling is die voor de kennisdeling, disseminatie en valorisatie van de projecten en de opbrengsten ervan zorgt – in samenspraak met het bedrijfsleven, ngo's, gemeenten en anderen gebruikers, in een publiek-private constructie.

Het jaartal 2016 is mede interessant als wordt gekeken naar het instituut dat al een flink aantal jaren bestaat voor de samenwerking en waarbij in dat jaar de WUR toetrad, vormgegeven in een Federatie die als naam '4TU' draagt, dus Wageningen indirect een TU-status gevend.

6.1 Stan Ackermans Instituut

Het verzorgen van opleidingen vindt voor een aantal trajecten plaats via het 'Stan Ackermans Instituut', gevestigd op de campus van de TU/e, want daar is de basis voor het instituut gelegd, om uit te groeien tot wat het nu is. Hier een paar passages uit mededelingen op internet, samen met wat er staat over die Federatie.

Technische Universiteit Eindhoven: Na zijn rectoraat werd Ackermans in 1986 wetenschappelijk directeur van het op zijn initiatief opgerichte *Instituut Vervolgopleidingen*, dat tweejarige ontwerpopleidingen als aanvulling op het tweefasenstructuur bood.

Na zijn dood werd het *Instituut Vervolgopleidingen* omgedoopt tot Stan Ackermans Instituut.

De 4TU Federatie is als 3TU officieel opgericht op woensdag 7 februari 2007 en in 2016 uitgebreid met de toetreding van Wageningen tot 4TU. De samenwerking die tot deze federatie leidde, begon in 2003.

Via 4TU.School for Technological Design, Stan Ackermans (SAI) is het mogelijk om een (Engelstalige) tweejarige ontwerpopleiding te volgen voor de graad Professional Doctorate in Engineering (PDEng).

De SAI is derhalve de schakel in het verzorgen van opleidingen die leiden tot het kunnen behalen van het 'ontwerpers-certificaat', met een 'ontwerpersopleiding'. Men stelt vervolgens dat het leidt tot een graad, de PD, met als toevoeging Eng.

Het lijkt evenwel zo te zijn dat het begrip 'graad' wettelijk beschermd is als het gaat om het aanbieden van onderwijs onder de vlag van de Nederlandse overheid. In het begin van deze nieuwsbrief is ook al een citaat van de Universiteit Twente gegeven waarbij wordt gesproken over 'academic degree', dus een combinatie van twee 'beschermd' begrippen: academisch en graad.

Bovendien betekent het dat een bekostigde ontwerpopleiding wordt uitbesteed aan een apart ingerichte Federatie en dito 'School'. Mede omdat bedrijven de studenten in dienst nemen en voor

allerlei kosten hun geldbuidel moeten trekken (want de meerderheid van de studenten, dus ook duale werknemers, komt uit het (verre) buitenland), is er als zodanig sprake van een publiek-private constructie, met de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit in handen van vier universiteiten.

6.2 WUR

Echter, de WUR wordt echter niet in de regelgeving van de overheid genoemd als het gaat om het mogen aanbieden van opleidingen die leiden tot het ontwerperscertificaat en men kan derhalve er ook geen bekostiging voor ontvangen. Maar de WUR heeft wel plannen hiervoor, zoals valt te lezen in het 'Strategisch Plan 2019-2022':

Een groot gedeelte van het academische onderzoek wordt uitgevoerd door promovendi in zes onderzoeksscholen die verantwoordelijk zijn voor promovendi-onderwijs en kwaliteitscontrole. Tijdens de Strategisch Planperiode bekijken we of de ontwikkeling van een Professional Doctorate in Engineering (PDEng) opportuun is.

Interessant voornemen dus, omdat de WUR niet valt onder de sector 'Techniek' maar onder de sector 'Landbouw en natuurlijke omgeving'. Mogelijk dat er op die manier een PDAgri of gewoon PDS (Science) kan komen.

Maar het plan van de WUR zal ook raakvlakken hebben met hetgeen de VH nastreeft, al is het maar voor de hogescholen die eveneens de sector 'Landbouw en natuurlijke omgeving' bedienen.

6.3 UvA

Het wordt nog wat spannender. In de regelgeving staat dat de Universiteit van Amsterdam, geen TU dus, ook een 'ontwerpers-certificaat' mag uitreiken. Dat mag voor de 'Restaurator-in-opleiding'. Op de UvA-website staat in het Nederlands:

UvA: Om restaurator te worden dient na de MA Conservation and Restoration of Cultural Heritage ook de aanvullende tweejarige post-master te worden voltooid. De verschillende specialisaties hebben elk een eigen atelier, waarin onder begeleiding van de restauratoren wordt gewerkt aan objecten.

De UvA spreekt helemaal niet over een 'ontwerpers-opleiding', maar over een tweejarige post-master. De Master die wordt genoemd, valt overigens onder de sector 'Natuur', maar dat kan best een eerdere noodsporg zijn geweest.

Echter, de buitenlandse studenten worden gewezen op deze opleiding met de volgende Engelse tekst:

The formal entry requirement for the Advanced Professional Programme is a Master's degree in Conservation and Restoration of Cultural Heritage at the University of Amsterdam. This full-time two-year Advanced Professional Programme prepares the conservation trainee to become a qualified professional conservator.

Er valt dus te lezen dat de UvA het een Advanced Professional Programme noemt, met als resultaat het zijn van een 'conservator', een status op zichzelf, aangezien het een unieke opleiding betreft. Dus niets over het 'ontwerperscertificaat' en dat het een diploma is. En, dat is zeker interessant, ook geen toekenning van een PD. Het lijkt erop dat de UvA zich buiten die discussies houdt, om de eigen dingen te kunnen doen.

6.4 Elders... te vinden

Overigens is op de website 'studyinholland' van het Nuffic ook de PDEng terug te vinden, voor de drie TU's. De opleiding van de UvA wordt daarop niet genoemd.

Ook de KNAW vermeldt op haar website de PDEng, als zijnde een mede door het bedrijfsleven betaald opleidingstraject.

Er bestaan in Nederland verschillende typen promovendi. Gebruikelijk is een onderscheid te maken naar de werknemer-promovendus, de promoverende medewerker, de contractpromovendus en de buitenpromovendus.

Daarnaast zijn er tweejarige PDEng-opleidingen, die door de drie technische universiteiten samen met de industrie worden betaald en uitgevoerd.

7 Aanpak VH

De VH heeft gekozen voor een aanpak die erop gericht is om zoveel mogelijk berichten te verspreiden, via allerlei kanalen, en uit allerlei invalshoeken te belichten. Het is een wijze van werken die vaker wordt gebruikt, om na enige tijd te kunnen stellen dat 'het overal leeft' en er kennelijk voldoende draagvlak bestaat om ermee aan de slag te gaan.

Hetzelfde is gebeurd met de invoering van het begrip University of Applied Sciences, vooral gedreven door de toenmalige HBO-Raad, toen de academic drift op gang was gekomen in Europa, binnen het Bolognaproces. Daarmee is het nu zo gesteld dat er meerdere begrippen worden gebruikt, zoals University College, Polytechnic, Institute, University of Applied Sciences and Arts, Higher Education College, naast nog steeds de nationale namen.

Uiteraard is het feit dat in de meest recente Strategische Agenda het ontwikkelen van dergelijke trajecten wordt genoemd, onder allerlei voorbehouden, interessant genoeg. In politieke, strategische en bestuurlijke zin is dat een mooie kapstok om de voorgang in stand te houden.

7.1 Beschrijving door VH

Opmerkelijk is dat de belangrijkste beschrijving van het initiatief in het VH-plan is terug te vinden in een voetnoot. Deze bevat de volgende tekst:

Voetnoot plan VH

Enkele opmerkingen over de gebruikte terminologie in dit plan van aanpak.

Met PD wordt bedoeld de Professional Doctorate.

Het programma dat door hogescholen op een thema wordt aangeboden, wordt een PD-programma genoemd.

Dit programma wordt aangeboden door een netwerk van hogescholen, het Graduate Network.

Een deelnemer aan deze opleiding wordt een (PD-)kandidaat genoemd.

Iedere kandidaat volgt een eigen leertraject. Dit wordt een PD-traject genoemd.

Degene die een PD-diploma heeft ontvangen wordt een PD-gediplomeerde genoemd.

Hiermee wordt de status helder weergegeven. Het programma wordt opgesteld en geborgd door een intern hbo-netwerk (hetgeen dus een van de geschetste constructies hiervoor is), binnen de VH, en het leidt tot een diploma. Opmerkelijk is dat er niet over 'een graad' wordt gesproken. Zoals al eerder in deze nieuwsbrief beschreven wordt dit begrip als wettelijk beschermd gezien. De begrippen 'professional' en 'doctorate' zijn dit niet als zodanig en kunnen dus gewoon worden gebruikt.

7.2 Gebruik van de PD als persoon

Daarnaast zal het wel goed formuleren worden in de communicatie, als het gaat om de PD. Iedereen mag van alles achter of voor een naam zetten, zolang die afkorting maar niet in de WHW wordt genoemd, en zoiets geeft zeker de ruimte hiervoor. Hoewel, de hogeschool mag daarover niet actief communiceren, aangezien er aldus een conflict ontstaat met de formele graden die wel achter de naam mogen worden vermeld - en de PD is dus niet formeel vastgelegd.

Er leven echter dan twee vragen:

- Hoe kan het dat de overheid de opleidingen tot ontwerper en het uitreiken van het certificaat faciliteert en bekostigt, maar tevens toestaat dat de universiteiten de 'graad' PDEng uitreiken aan afgestudeerden en daarover openlijk communiceren?
- Waarom wordt er niet over deze vormgeving, de opleidingen en een mogelijke status binnen het Bolognaproces gesproken, voor landen die een binair systeem kennen, en wordt er eigenlijk uitgegaan van het hebben van een third cycle, dus het Doctoral, wetende dat het vooral de 'Universities' zijn die op basis van de Dublin Descriptoren het bijhorend aanbod claimen?

8 UAS PD en niveau 8... van het EQF... maar...

In het plan van aanpak van de VH is de volgende passage te vinden over de PD en het niveau ervan:

Het UAS PD-programma is een beroepsopleiding met een doorlooptijd van drie tot vier jaar die opleidt tot hooggekwalificeerde onderzoekende professionals die 'leren interveniëren in complexe praktijken' op niveau EQF 8.

PD-kandidaten leren handelingskennis, processen en producten te ontwikkelen voor het tot stand brengen en valideren van interventies bij complexe vraagstukken.

Het European Qualifications Framework for lifelong learning (EQF) niveau 8 geeft in haar bewoordingen expliciet ruimte voor een dergelijke, op werk, innovatie en professional practice gerichte beroepsopleiding.

Deze passage is kenmerkend voor het onderbouwen van de status en het niveau. Het is namelijk niet mogelijk – en ook niet toegestaan – om een opleiding rechtstreeks te koppelen aan het EQF. Daarvoor bestaat geen Europees bureau en is er ook geen procedure.

8.1 Via het NLQF

Het kan alleen via het NLQF plaatsvinden, gelet op het compatibel zijn van dit Nederlandse raamwerk met het EQF. Dat betekent dat de VH resp. het netwerk van hogescholen (als ze samen een stichting oprichten, net de TU's en Wageningen hebben gedaan, want anders moeten ze ieder apart een aanvraag doen) naar het NCP in Den Bosch moet gaan om daar een verzoek in te dienen voor een koppeling aan niveau 8 van het NLQF, en dan mag het op basis daarvan EQF-8 zijn. Er zijn nu nog geen opleidingen ingeschaald op niveau 8, dus wie weet volgen er dan al snel meer aanbieders...

8.2 Op termijn toch de NVAO?

De weg naar de NVAO is nu niet in beeld. Mogelijk dat de overheid op een gegeven moment zal gaan besluiten om dit type opleidingen formeel toe te staan en daarbij dus dezelfde regels te gaan hanteren als nu voor de Ad, Bachelor en Master gelden. De universiteiten zullen altijd hun promotierecht keihard blijven beschermen, dus een link naar de NVAO zal nooit in beeld komen bij het wo.

9 Tenslotte

Zoals in eerdere nieuwsbrieven aangegeven is het streven naar een breed aanbod, horizontaal en verticaal, zonder meer toe te juichen. Dus als je net als in Vlaanderen een 'manama' zou hebben, is dat een uitstekende aanvulling op het gehele palet aan kwalificaties. Maar het streven naar een PD gebruiken om het gevecht aan te gaan met de universiteiten, als volgende stap na het zichzelf UAS mogen noemen, is simpelweg een provocatieve brug te ver.

Het PD bij een aantal universiteiten kent al een wankel basis, gelet op de internationale invulling van de European Higher Education Area. Daarnaast wordt de PD in diverse landen gezien als een equivalent van het promoveren aan de hand van publicaties e.d. buiten de universiteit om, maar waarbij de PD wel aldaar wordt uitgereikt.

Bovendien zijn het in andere landen – en dan is Engeland een koploper in al dit soort constructies – vooral de private organisaties die de PD gebruiken en die niet onder controle staan van het formele accreditatie-orgaan en daarom alles zelf kunnen bedenken en breed vermarkten. Voor niveau 5 gebeurt dat in zeer hevige mate, gezien het belang van dit type onderwijs.

Daarom aan het eind toch maar een paar aanbevelingen en een voorstel:

- Laten de VH via de minister en EURASHE als EU-netwerk in het Bolognaproces de discussie hierover aangaan, zodat het straks ook keurig internationaal valt te regelen...
- Ontwikkel eerst een aantal programma's en overleg met het NCP van het NLQF over de koppeling aan niveau 8...
- Gebruik het lectoraat om smalle opleidingen te ontwerpen voor degenen die een Master hebben afgerond, samen met het georganiseerde werkveld...
- Overleg met de universiteiten over promotiemogelijkheden zoals die nu worden geschetst in het plan van aanpak...
- Onderzoek of binnen Erasmus+ deelname aan de zgn. European Universities mogelijk is, met het oog op dit soort trajecten...

En stap dus af van de PD en kies in het hbo voor AR als naam bij deze programma's:

APPLIED RESEARCHER (DIPLOMA APPLIED RESEARCHER)